

הַרְקִיעַ הַזֶּה, וְנִקְרָא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. וְנִטְלָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַמְּאֹרוֹת הַלְלוּ וְנִתְּנָם בּוֹ. זֶהוּ שְׁפָתוֹב (בְּרַאשִׁית א, יז) וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בְּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַמְּאֹרוֹת הַלְלוּ, וְהַנִּיחָם בְּרְקִיעַ הַזֶּה לְהִיּוֹת מְשֻׁלָּה עַל הָאָרֶץ וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הַבְּרִיּוֹת, וְכַשְׁבְּרָאם, נִתְּנוּ אוֹרָם שְׁנֵיהֶם בְּשׂוּהָ. אָמְרָה הַלְּבָנָה, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵינְךָ לְהַתְּנֵהֵג (ד) בְּשְׁנֵי כְּתָרִים בְּשׂוּהָ. מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַמְּעִיט אֹתָהּ, וְהֵינּוּ הַכְּפָרָה שֶׁל שְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ לַה'.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת שְׁנֵינוּ אֶת זֶה וְלֹא הִתְיַשְׁבַּ בְּלִבֵּי הָעֵינַן. כְּשָׁבָא רַב נַחֲמָן, בָּאוּ וּשְׁאַלוּ אוֹתוֹ. אָמַר כְּמִשְׁמַעוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יַעֲקֹב, אֵתָּה רוּצָה לְעַבֵּר עַל דְּבָרֵי חֻבְרִי? שְׁתַּק.

רַבִּי יוֹסִי בֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא בָּא לְרֹאוֹת אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן רַבִּי שְׁמַעוֹן חֲתָנוֹ. יִצְאָה בִּתּוֹ וְלִקְחָה יָדוֹ לְנִשְׁקָא. אָמַר לָהּ: לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמִךָ מִלְּפָנַי בְּעַלְיָךְ, שֶׁהוּא קְדוֹשׁ. שָׁמַע רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר: כַּעַת אֲנִי נֹזֵכַר בְּדָכַר אַחַד, שֶׁהִיא מְרַגְלִית יְקָרָה, שְׁנֵאֲמַר עַל הַלְּבָנָה כְּפִי שְׁשֵׁנִינוּ, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְלְבָנָה לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמִךָ, שֶׁחֻשְׁבָּה הַלְּבָנָה שְׁלָה נִתֵּן הַשְּׁלִטוֹן. אָמַר לוֹ חֲמִיו: אֲנִי כִּךָ שְׁמַעְתִּי וְכִךָ הוּא מִסְתַּדֵּר בְּלִבֵּי, מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא אֶעֱבֵר עַל דַּעַת הַחֻבְרָיִם.

פִּתְחָה רַבִּי אֶלְעָזָר פִּיּוֹ וְאָמַר, (דְּבָרִים א) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתֶךָ. וְכִי גְּאוֹתֶךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל חָרַב הוּא? לֹא! שֶׁהָרִב הַחֻרַב

הוֹלִידוֹ הָאִי רְקִיעַ, וְנִקְרָא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. וְנִטְלָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵינִי מְאֹרוֹת, וְנִתְּנָם בּוֹ. הֵדָּא הוּא דְכְּתִיב, וַיִּתֵּן אוֹתָם אֱלֹהִים בְּרְקִיעַ הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵינִי מְאֹרוֹת, וְהַנִּיחָם בְּזֶה הַרְקִיעַ, לְהִיּוֹת מְשֻׁלָּה עַל הָאָרֶץ, וּלְהַשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶם הַבְּרִיּוֹת, וְכַשְׁבְּרָאם, נִתְּנוּ אוֹרָם שְׁנֵיהֶם בְּשׂוּהָ. אָמְרָה הַלְּבָנָה, רַבּוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם, אֵינְךָ לְהַתְּנֵהֵג (ד) בְּשְׁנֵי כְּתָרִים בְּשׂוּהָ. מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הַמְּעִיט אֹתָהּ, וְהֵינּוּ הַכְּפָרָה שֶׁל שְׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שְׁנֵאֲמַר בּוֹ לַה'.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, בְּכַמָּה דּוּכְתֵי תְּנִינָן דָּא, וְלֹא אִתְיַשְׁבָּא בְּלִבָּאֵי עֵינֵינוּ. פִּד אֵתָּא רַב נַחֲמָן, אָתוּ וְשְׁיִילוּהָ, אָמַר כְּמִשְׁמַעוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי יַעֲקֹב, אֵתָּה רוּצָה לְעַבֵּר עַל דְּבָרֵי חֻבְרִי. אֲשֶׁתִּיק.

רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לְקוֹנִיָּא, אֵתָּא לְמַחְמֵי לְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, חֲתָנִיה, נִפְקָא בְּרַתִּיה, וְשָׁקְלָא יְדוּהֵי לְנִשְׁקָא. אָמַר לָהּ, לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמִךָ מִלְּפָנַי בְּעַלְיָךְ, דְּאִיהוּ קְדִישָׁא. שָׁמַע ר' אֶלְעָזָר, אָמַר כַּעַת אֲנִי נֹזֵכַר בְּדָכַר אַחַד, שֶׁהִיא מְרַגְלִית יְקָרָה, דְּאִיהוּ מְרַגְלִית יְקָרָה, דְּאִיתְמַר עַל סִיְהָרָא, כְּדִתְנִינָן, דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא אָמַר לְסִיְהָרָא, לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עַצְמִךָ, דְּחֻשְׁבַת סִיְהָרָא דְלָהּ אִתְיַיְהִיב שׁוּלְטָנָא. אָמַר לִיה חֲמִיו, אֲנִי כִּךָ שְׁמַעְנָא, וְכִךָ הוּא מִתְסַדֵּר בְּלִבָּאֵי, בְּגִין דְּלֹא אֶעֱבֵר עַל דַּעַתוֹי דְּחֻבְרִיָּא.

פִּתְחָה רַבִּי אֶלְעָזָר פּוּמִיָּה וְאָמַר, (דְּבָרִים ל"ג כ"ט) אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשֵׁעַ בְּה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וְאֲשֶׁר חָרַב גְּאוֹתֶךָ. וְכִי גְּאוֹתֶךָ שֶׁל יִשְׂרָאֵל חָרַב הוּא. לֹא. דְּהָא הַחֻרַב לְעִשּׂוֹ

נתנה לעשו, שכתוב (בראשית כז) ועל חרבך תחיה, אבל ישאל לא.

אָרָא כֶּף שְׁמַעְתִּי מֵאַבָּא, שְׂאֵלוּ הֵם תַּלְמִידֵי הַחֲכָמִים, שֶׁשָּׁשׂוּמְעִים דְּכַר וְלֹא מַתִּישֵׁב בְּלַבָּם, שֶׁהֵם נִלְחָמִים זֶה עִם זֶה כְּאוֹתָם לוחמי הקרב בחרב, וְרוֹצִים לְהַרְגֵּנָה זֶה אֶת זֶה.

וְדָבָר זֶה שְׂאֵמֵר חֲבֵרְנֵנוּ - כֶּף הוּא, וְכֵן גִּזְרָתִי בְּסוּד הַמִּשְׁנָה שְׁלֵנוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר בְּרֵא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַשֶּׁמֶשׁ וְאֶת הַלְּבָנָה, גִּזֵּר עַל הַשֶּׁמֶשׁ שִׁיחֹזֵר לְהִיּוֹת שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל עֶשָׂו, וְגִזֵּר עַל הַלְּבָנָה לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב, וּמִנְּהָ עֲלִיהֶם שְׂרִים חֲזָקִים, עַד שִׁיבֹאוּ שְׁתֵּי הָאֲמוֹת הַלְלוּ.

וְהַשֶּׁר הַהוּא שֶׁהַתְּמַנָּה עַל הַלְּבָנָה, עֲבוּר הָאֵמָה שֶׁל יַעֲקֹב, רִצָּה מִהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁינָתֵן הַשְּׁלִטוֹן לְלִבְנָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּלוֹמֵר לְאֵמָה שֶׁל יַעֲקֹב. אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִי מֵה צְרִיכָה הָאֵמָה שֶׁל יַעֲקֹב, אֲלֵא אֶת הָעוֹלָם הַבָּא, וְלִהְשִׁלִּיטֵם עַל כָּל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, אֲבָל בְּעוֹלָם הַזֶּה, לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמְךָ וְהַשְׁתַּעֲבָדִי בְּגִלוֹת לִזְכוֹת לְעוֹלָם הַבָּא.

כְּשֶׁבָּאָה הָאֵמָה שֶׁל יַעֲקֹב, הִתְרַעְמוּ לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל שֶׁנִּטַּל מֵהֶם הַשְּׁלִטוֹן וְנָתַן לְעֶשָׂו. אָמַר לָהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: וְכִי מֵה אַתֶּם צְרִיכִים אֶת שְׁלִטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה? שֶׁהֲרִי אֲנִי עָרֵב לְהַשְׁלִיטְכֶם לְעוֹלָם הַבָּא עַל כָּל הָאֲמוֹת, וּמִשּׁוֹם כֶּף הַקְּרִיבוּ עָלַי כַּפְּרָה. כְּלוֹמֵר, עַל אוֹתָהּ הַבְּטָחָה שְׂאֵנִי עָרֵב בּוֹ, הַקְּרִיבוּ כַּפְּרָה וְהַתְּעַסְקוּ בַּתּוֹרָה, וְעָלִי לְתַתְּ לָכֶם שְׂכָר טוֹב, וְעָלִי לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם עַל כָּל הָאֲמוֹת, שֶׁעַל כֶּף מִיעֲטַתִּי אֶת הַיָּרֵחַ בְּעוֹלָם הַזֶּה.

אֲתִיּהִיבָת, דְּכַתִּיב (בראשית כז מ) וְעַל חֲרַבְךָ תַּחֲיֶה. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, לָא.

אָרָא הָכִי שְׁמַעְנָא מֵאַבָּא, דְּאֵלִין אֵינּוֹן תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, דְּכַד שְׁמַעִין מְלָה, וְלֹא אֲתִישֵׁב בְּלִבְהוֹן, דְּאֵינּוֹן מַגִּיחִין דָּא עִם דָּא, כְּאֵינּוֹן דְּמַגִּיחֵי קָרְבָּא בְּחַרְבָּא, וּבְעֵינֵין לְקַטְלָא דָּא לְדָא.

וּמְלָה דָּא דְּאָמַר חֲבֵרְנָא, כֶּף הוּא, וְכֵן גִּזְרָנָא בְּרִזָּא דְּמַתְנִיתָא דִּילָן, דְּכַד בְּרָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְשִׁמְשָׁא וּלְסִיְהָרָא, גִּזֵּר עַל שְׁמַשָּׁא, דְּאֲתַחֲזֵר לְמַהוּי שׁוּלְטָנָא דְּעֶשָׂו. וְגִזֵּר עַל סִיְהָרָא, לְמַהוּי בְּעֵלְמָא דִּין, שׁוּלְטָנָא דְּיַעֲקֹב. וּמִנֵּי עֲלִיהוֹן רְבִרְבִין תְּקִיפִין, עַד דְּיִיתוֹן תְּרִין אוּמִיָּא אֵלִין.

וְתַהוּא רְבִרְבָנָא, דְּאֲתַמְנִי עַל סִיְהָרָא, בְּגִין אוּמָה דְּיַעֲקֹב, בְּעָא מִן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּיִתִּיב שׁוּלְטָנָא לְסִיְהָרָא בְּעֵלְמָא דִּין, כְּלוֹמֵר לְאוּמָה דְּיַעֲקֹב. אָמַר קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי לְמָה בְּעֵינֵי אוּמָה דְּיַעֲקֹב, אֲלֵא לְעֵלְמָא דְּאֲתִי, וּלְשִׁלְטָאָה לְהוּ עַל כָּל אוּמִיָּא. אֲבָל בְּעֵלְמָא דִּין, לְכִי וּמַעֲטִי אֶת עֲצָמְךָ, וְאֲשְׁתַּעֲבָדִי בְּגִלוֹתָא, לְמִזְפִּי לְעֵלְמָא דְּאֲתִי.

כַּד אֲתִי אוּמָה דְּיַעֲקֹב, אֲתַרְעֵמוּ קַמִּיהּ דְּקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל דְּאֲתַנְטַל מִנְּהוֹן שׁוּלְטָנָא, וְאֲתִיְהִיבָת לְעֶשָׂו. אָמַר לוֹן קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְכִי מֵה אַתּוֹן בְּעָאן שׁוּלְטָנָא דְּעֵלְמָא דִּין, דְּהָא אֲנָא עָרְבָּאָה לְשִׁלְטָאָה לְכוּ לְעֵלְמָא דְּאֲתִי, עַל כָּל הָאוּמוֹת. וּבְגִין כֶּף הַקְּרִיבוּ עָלַי כַּפְּרָה, כְּלוֹמֵר עַל אוֹתָהּ הַבְּטָחָה שְׂאֵנִי עָרֵב בּוֹ, הַקְּרִיבוּ כַּפְּרָה, וְאֲתַעֲסְקוּ בְּאוּרִייתָא, וְעָלִי לְתַתְּ לָכֶם שְׂכָר טוֹב, וְעָלִי לְהַשְׁלִיט אֶתְכֶם עַל כָּל הָאוּמוֹת, שֶׁעַל כֶּף מִיעֲטַתִּי אֶת הַיָּרֵחַ בְּעוֹלָם הַזֶּה.

בא רבי יוסי תמיו ונשקו בראשו. קרא לבתו ואמר לה: הגלוי של האור והמאור שנפרד בטובות יש לך. אשריך, אשרי חלקך, ואשרי חלקי בעולם הזה שזכיתי לראות בך.

רבי יוחנן אמר, זכו ישראל - מאיר להם הקדוש ברוך הוא, ואינם צריכים למאור אחר, שפתיב (ישעיהו ס יט) והיה לך ה' לאור עולם.

אמר רבי אבהו, ישראל, פיון שנתחלף להם השלטון, מונים חשבון ללבנה, שפה נוהגים ישראל חשבונותיהם. זהו שפתיב (שיר השירים ד) הנך יפה רעיתי, מנהיגתי. מן רועה פצאן יוסף. (שם) ומום אין בך, שלא נמצא בך חסרון במועדים ובזמנים.

דבר אחר, הנך יפה רעיתי ומום אין בך, שנו רבותינו, בארבעה פרקים בשנה העולם נדון. אמר רבי אלכסנדראי, וכי לא נדון האדם אלא לפרקים אלו? והרי פתיב (איוב ז) ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו! ואמר רבי יצחק, אין לך כל רגע ורגע שהקדוש ברוך הוא אינו משגיח באדם בכל מה שהוא עושה, ושנה כאן, שבארבעה פרקים בשנה הוא?!

אמר רבי אלכסנדראי, אני חוזר בי, שדבר התורה בענין זה, ולא בענין של אותו דבר של רבותינו. שהפסוק אמר פקידה ובחינה, וחכמים אומרים דין. ומשמע שהקדוש ברוך הוא משגיח בכל יום ויום בעולם, אבל לדון דין, רק בארבעה זמנים הללו לדון את כל העולם.

וכך הדינים הללו, בשביל בני האדם עושה הקדוש ברוך הוא דין בעולם. בפסח על התבואה,

אתא ר' יוסי תמוי, ונשקיה ברישיה, קרא לברתיה ואמר לה, קוזטיפא דנהירוהא, ובוצינא דאיתפרשא בטבוון, אית גבך, זכאך אנת, וזכאך חולקך, וזכאך הוא חולקי בעלמא דין, דזכינא למחמי בך.

רבי יוחנן אמר, זכו ישראל, נהיר להון קודשא בריך הוא, ולית אינון צריכינן לבוצינא אחרא, דכתיב (ישעיהו ס יט) והיה לך ה' לאור עולם.

אמר רבי אבהו, ישראל פיון שנתחלף להו שולטנא, מונין חושבנא לסיהרא. דבה מנהגין ישראל חושבנהון. הדא הוא דכתיב, (שה"ש ד א) הנך יפה רעיתי, מנהיגתי. מן רועה פצאן יוסף (שם ד ז) ומום אין בך, דלא אשתכח בך גרעונא מן מועדין וזמנין.

דבר אחר, הנך יפה רעיתי ומום אין בך. תנו רבנן, בארבעה פרקים בשנה העולם נידון. אמר רבי אלכסנדראי, וכי לא נידון האדם אלא לפרקים אלו, והא כתיב (איוב ז יח) ותפקדנו לבקרים לרגעים תבחננו. ואמר רבי יצחק, אין לך כל רגע ורגע שאין הקדוש ברוך הוא משגיח באדם, בכל מה שהוא עושה. ותנן הכא, דבארבעה פרקין בשנה הוא.

אמר רבי אלכסנדראי, הדרי בי. דמלה דאורייתא בעניינא דא. ולא בעניינא דההוא מלה דרבנן. דפסוקא אמר, פקידה ובחינה. ורבנן אמרי דינא. ומשמע דקודשא בריך הוא משגיח בכל יומא ויומא בעלמא. אבל מידן דינא, עד ארבעה זמנין אלין, למידן כל עלמא.

וברהו דינין אלו, בגיניהון דבני נשא עביד קודשא בריך הוא דינא בעלמא.